

SYMPOZJUM DLA WYCHOWAWCÓW, NAUCZYCIELI, KATECHETÓW
SZKOŁA MIEJSCEM WYCHOWANIA PATRIOTYCZNEGO

(Piła, 17 listopada 2007)

Wychowanie do miłości ojczyzny staje się dzisiaj szczególnym wyzwaniem w związku z takimi zjawiskami jak chociażby wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, masowa emigracja zarobkowa młodzieży do krajów zachodnich, brak pogłębionej wiedzy młodego pokolenia na temat historii, tradycji i chrześcijańskich korzeni polskiego narodu. Potrzebie realizacji wyzwania, by wycho-

wywać młodych do postaw patriotycznych poświęcone były refleksje zaprezentowane na sesji naukowej zorganizowanej w sobotę 17 listopada 2007 r. w Piłskim Domu Kultury. Sympozjum „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego” było kolejnym już spotkaniem naukowym przeznaczonym dla wychowawców, nauczycieli i katechetów, które w ramach swojej wielopłaszczyznowej działalności przygotowało Inspektoriatne Biuro Towarzystwa Salezjańskiego ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych w Pile, którym kieruje salezjanin – ks. dyr. Stefan Metrycki.

Rangę piłskiej konferencji naukowej podniósł fakt współorganizowania jej przez powstałe w 2007 r. Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego (TNFS). Zostało ono powołane do istnienia z inicjatywy salezjanów w celu integracji środowiska naukowego skupiającego członków i przyjaciół Towarzystwa Salezjańskiego. Głównym celem TNFS jest działalność naukowo-badawcza i wychowawczo-edukacyjna w duchu św. Franciszka Salezego – patrona uczonych i wychowawców. Sympozjum „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego” zostało objęte patronatem honorowym przez ks. prof. dra hab. Zbigniewa Łepkę sdb – Inspektora Salezjańskiej Prowincji św. Wojciecha w Pile; p. Elżbietę Leszczyńską – Wielkopolskiego Kuratora Oświaty; p. Marka Woźniaka – Marszałka Województwa Wielkopolskiego, p. Tomasza Bugajskiego – Starostę Piłskiego oraz p. Zbigniewa Kosmatkę – Prezydenta Miasta Piły. Patronat medialny objęły lokalne media: „Tygodnik Piłski” i Telewizja Astra-Net.

Sympozjum rozpoczęło się od powitania uczestników przez ks. Stefana Metryckiego sdb – Dyrektora Biura ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych. Następnie wprowadzenia w tematykę konferencji naukowej dokonał Inspektor ks. prof. dr hab. Zbigniew Łepko sdb, który podkreślił znaczenie i aktualność podjętej przez prelegentów problematyki – wychowania do patriotyzmu rozumianego w przestrzeni zarówno ideowej, jak i antropologicznej. Jako pierwszy, swój referat zatytułowany „Patriotyzm wyzwaniem współczesności” zaprezentował ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski sdb – Prorektor UKSW w Warszawie. Prelegent zauważył we współczesnym świecie kilka niebezpiecznych tendencji związanych z patriotyzmem. W czasie procesu transformacji ustrojowej w Polsce pojawił się proces negacji patriotyzmu i to nie tylko jako postawy, ale także samego terminu. Próbuje się go przykładowo zastąpić pojęciem: tożsamość polska. W ramach procesów integracji i globalizacji pojawia się natomiast zagrożenie dziedzictwa ojczyzny. Chociaż same w sobie tendencje integracji i globalizacji są dobre, ks. prof. Skorowski zauważył, że ich przewartościowanie może stanowić zagrożenie dla tego, co własne. W dalszej części swojego wystąpienia Prorektor UKSW zatrzymał się nad współczesnym pojęciem terminów „ojczyzna” i „patriotyzm”. W kontekście pracy wychowawczej w szkołach trzeba młodzieży na nowo zdefiniować te pojęcia. Z jednej strony wiemy, że bez historii i dziedzictwa nie ma ojczyzny, ale w nauczaniu o niej nie można zatrzymać się tylko na tym, co jest w muzeum. Ojczyzna to ludzie, którzy żyją w mojej przestrzeni i tworzą wspólnotę; to kultura, jako owoc życia tej wspólnoty – każdy człowiek jest twórcą; ojczyzna to jest terytorium, przestrzeń, w której człowiek chcący być jednostką wartościową musi być zakorzeniony, mieć swój dom. Książd prof. Skorowski stwierdził, że na bazie tych elementów trzeba dziś pokazać młodzieży aksjologię czyli wartość ojczyzny. Naród ma w sobie substancję duchową, dzięki której trwa i trzeba ją podtrzymać.

Patriotyzm jest postawą wobec tej wartości jaką jest ojczyzna. Patriotyczna postawa zatem wyraża się m.in. w solidarności ze wspólnotą, która polega na aktywności wobec wspólnoty – nikt mi nie jest obojętny. Patriotyzm to także szacunek dla kultury, przechowanie dziedzictwa i jego pomnażanie, korzystanie z jego wartości i propagowanie ich. Patriotyzm wreszcie to także szacunek dla ziemi, która jest moim domem. W tym kontekście postawą patriotyczną będzie przykładowo działalność ekologiczna.

Konkludując, ks. prof. Henryk Skorowski podkreślił konieczność podjęcia nowej edukacji patriotycznej w związku z przemianami, jakie dokonały się w ostatnim czasie w naszej ojczyźnie. Trzeba dziś wychowywać młodych do miłości małych ojczyzn, regionów; trzeba wychowywać ich do miłości Polski i wreszcie także do miłości Europy.

Na pytanie „W jaki sposób wychowywać patriotycznie?” próbowała odpowiedzieć w swoim referacie mgr Ewa Repsz – Wizytator Generalny Ministerstwa Edukacji Narodowej. Już na początku swojej wypowiedzi p. Repsz zauważyła, że dyskusja o potrzebie wychowania patriotycznego wynika z przekonania o jego zatraceniu w szkołach. Edukacja patriotyczna młodzieży ma zasadnicze znaczenie, jeśli jako naród nie chcemy „roztopić się” w całej zjednoczonej Europie. Polacy są potrzebni Europie i światu, ale nie jako populacja bez wyrazu, znikąd. Jesteśmy potrzebni ze swoją historią, dziedzictwem, osiągnięciami, uzdolnieniami. Pani wizytator przypomniała, że szkoła, zaraz po rodzinie, tworzy główną przestrzeń wychowania patriotycznego. Szkoła może inspirować i wspomagać rodzinę w tym zadaniu. Tradycje w tym względzie są u nas niezwykle bogate, bo polska szkoła uczyła patriotyzmu zawsze. Edukacja patriotyczna – według p. E. Repsz – jest odpowiedzią na fundamentalne pytania: Kim jestem? Gdzie żyję? Co dziedziczyć? Jakie są moje uczucia, więzi, postawy? Jakie są moje obowiązki?

Wychowanie patriotyczne jest także ważne w ramach procesu podnoszenia w społeczeństwie świadomości historycznej. Wiedza Polaków na temat historii zwłaszcza najnowszej nie jest najlepsza. Podsumowując swoje wystąpienie pani wizytator MEN zwróciła się z apelem do obecnych na sali nauczycieli i wychowawców o nieustanne podnoszenie jakości wychowania patriotycznego w szkołach. Jaka będzie skuteczność edukacji patriotycznej zależy właśnie od zaangażowania pedagogów. Ich postawa miłości do ojczyzny musi być świadectwem dla uczniów.

Kolejny referat prof. dra hab. Andrzeja Tyszki z Uniwersytetu Warszawskiego, odczytał ks. dyr. Stefan Metrycki. Na początku swojej wypowiedzi „O wychowaniu patriotycznym w szkole” prof. Tyszka zauważył, że w temacie tym lepiej stawiać jest pytania niż ferować gotowe odpowiedzi czy definicje. Pytania bowiem tworzą dyskusję. W ramach realizacji podjętej tematyki zaproponował sześć pytań. Pierwszymi zapytaniami były: Czym jest patriotyzm? Jaka jest treść tego pojęcia? Według prof. Tyszki patriotyzm bardziej niż poglądem jest postawą służby na rzecz ojczyzny. W dzisiejszych czasach niestety ta miłość do ojczyzny stała się niepoprawna politycznie. Zauważył, podobnie jak wcześniej ks. prof. Skorowski, że pojęcie patriotyzmu zastępuje się dziś takimi terminami, jak: tożsamość narodowa, identyfikacja z polskością. Dzisiaj w Polsce być patriotą oznacza skazać się na zmarginalizowanie, nazwanie kimś z innej epoki. Słowo patriotyzm i określająca je postawa jest nieakceptowana przez salon politycznej poprawności, który automatycznie kojarzy je z nacjonalizmem, narodowcami spod znaku przedwojennej Falangi. Mamy dziś do czynienia z wyszydzaniem i potępieniem postaw patriotycznych.

Kolejne pytanie zadane przez prof. A. Tyszkę w kontekście powyższych faktów brzmiało: Czy patriotyzm jest dzisiaj nieaktualny? Otóż postawa ta jest pożądana i konieczna w naszym społeczeństwie, chociażby w kontekście obecnej sytuacji międzynarodowej. Patriotyzm spełnił pozytywną rolę w naszej historii i nadal pełni rolę ideotwórczą. W polskim patriotyzmie przeważają jednak akcenty militarne, a nie społeczne. W naszej mentalnej przestrzeni myślowej brak jest przykładów patriotycznych bohaterów innych niż żołnierze. A tym czasem wielu mamy wspaniałych naukowców, mecenasów sztuki, artystów, poetów i pisarzy, muzyków itd., którzy pięknie przysłużyli się ojczyźnie. Ich postaci trzeba w edukacji patriotycznej częściej przywoływać.

Kolejne refleksje prelegenta to próby odpowiedzi na pytanie: Czy i jaka lekcja patriotyzmu jest możliwa we współczesnej szkole? Zdaniem prof. Tyszki jest ona nie tylko możliwa, ale wręcz niezbędna i pilna. Trzeba poddać pod dyskusję skuteczność współczesnych programów wychowawczych w zakresie edukacji patriotycznej. Powinna ona przybrać wymiar interdyscyplinarny. Nauczania patriotyzmu nie można wiązać w programach szkolnych tylko z lekcjami języka polskiego, historii czy WOS-u. Trzeba je przemodelować tak, by patriotyzmu uczyć także w ramach fizyki, sztuki, matematyki, a nawet WF-u. W związku z tym konieczna jest też modyfikacja podręczników oraz zmiana postaw niemałej części nauczycieli. Dowartościować także trzeba w kwestii edukacji patriotycznej zajęcia pozalekcyjne oraz działalność organizacji młodzieżowych.

„W jaki sposób edukować patriotycznie dzieci i młodzież?” – to następne pytanie, które pojawiło się w referacie prof. Andrzeja Tyszki. W odpowiedzi na nie, prelegent podkreślił konieczność zastosowania w działalności wychowawczej nowych metod nauczania zwłaszcza interaktywnych i podmiotowych. Potrzebne są odpowiednie programy, ale też i odpowiedni styl nauczania. Szkoła musi uwzględnić to, że patriotyzm jest formą zaangażowania czynnego i wykorzystać to poprzez promocję zaangażowania młodzieży w różne działania edukacyjne. Zdaniem profesora dużą dawkę patriotyzmu można zaszczerpić przykładowo na dobrze przeprowadzonym pod tym kątem spływie kajakowym czy wycieczce kolarskiej. We wszelkich działaniach w ramach edukacji patriotycznej ma chodzić o to, żeby młody człowiek nie pytał: co mu może dać ojczyzna? ale o to: co on może dla niej zrobić?

Wypowiedź prof. Tyszki zakończyła odpowiedź na pytanie: Czym jest patriotyzm jutra? Na skutek indoktrynacji medialnej młodzież patrzy na wszelkie formy patriotyzmu z rezerwą i sceptycyzmem. Ostatnio przykładowo pojawiło się hasło „patriotyzm jutra”, ale bez odpowiedniej wykładni, czy nawet próby wytłumaczenia czym on ma być. Czy ten jutrzejszy ma być taki jak dawny? Czy też ma to być świadomość całkiem nowej generacji?

Dyrektor Zespołu Szkół Katolickich im. Jana Pawła II w Gdyni ks. dr Wojciech Cichosz, reprezentujący także Uniwersytet Gdański, przedstawił zagadnienie: „Miłość Ojczyzny w literaturze polskiej”. Ks. Cichosz skoncentrował się w swoim wystąpieniu na kilku uwagach odnoszących się do zagadnienia patriotyzmu współczesnej młodzieży. W ukazaniu postawy miłości do ojczyzny w literaturze wyakcentował trzy znane wszystkim Polakom fundamenty naszego patriotyzmu: Bóg, Honor, Ojczyzna. To właśnie relacje do tych rzeczywistości wartościują naszą postawę patriotyczną. W swojej wypowiedzi prelegent posiłkował się fragmentami poezji polskich twórców przepięknie recytowanymi przez jednego z uczniów szkoły katolickiej w Gdyni.

Ostatnim prelegentem konferencji naukowej była pani dr Łucja Łukaszewicz – Prorektor Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Z powodu nieobecności prelegentki jej wystąpienie zatytułowane „Doświadczenie ziemi ojczystej” odczytał ks. dyr. Metrycki. Wystąpienie p. Łukaszewicz miało formę eseju socjologicznego. Niezwykle ciekawe były w jej wypowiedzi spostrzeżenia na temat zaniedbań wychowawców w edukacji patriotycznej młodzieży, niedowartościowania historii, która ma wielkie znaczenie w kształtowaniu się patriotycznych postaw. Posłużyła się przy tym przykładem wycieczek szkolnych, które przybywają do Poznania. Dlaczego tłumy dzieci i młodzieży wpatrują się na rynku o godz. 12. w słynne koziołki, a nikt nie zaprowadzi ich do poznańskiej katedry, która jest kolebką chrześcijaństwa w Polsce i gdzie znajdują się groby królów polskich, czy też chociażby do zlokalizowanego na Starym Mieście Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza? – pytała prelegentka. Dlaczego w polskiej szkole promuje się obce nam kulturowo święto halloween, zamiast skoncentrować się na listopadowych dniach wszystkich świętych i zadusznym? Można przy okazji tych świąt uczyć więzi rodzinnych, szacunku dla dziedzictwa, które otrzymaliśmy w spadku po poprzednikach, troski o groby bohaterów poległych za ojczyznę.

Zamknięcia i posumowania sympozjum dokonał ks. Stefan Metrycki sdb. Podziękował zebranym za liczne uczestnictwo (ponad 140 osób), które świadczy o aktualności podjętej tematyki. Trafność wyboru właśnie takiego tematu konferencji naukowej: „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego”, potwierdziła także żywa dyskusja, która wywiązała się po prezentacji przygotowanych na nią referatów. Cieszy fakt, że staraniem ks. dyrektora Metryckiego zostaną one wydane drukiem, dzięki czemu będzie się można odwołać do nich w codziennej pracy wychowawczej. Należy żywić nadzieję, że trafią także do większej jeszcze liczby odbiorców i zmobilizują ich do wytrwałej pracy na rzecz edukacji patriotycznej dzieci i młodzieży w polskiej szkole.